

Utön hautausmaa.

Trygve Österman 2009

Rantauduttuamme Utössä seisomme laiturilla, jolla on värikäs historia. Se on venäläisten rakentama silloin, kun Utötä linnoitettiin. Laiturilla oli kapearaiteinen rautatie tykinammusten ja varusteiden kuljettamista varten. Tienhaarassa, laiturin päässä, oli kääntölevy jolla vaunut käännettiin kulkemaan joko itään tai länteen. Rantatie on myös erikoinen, se on mukulakivillä päällystetty katu. Sen ovat rakentaneet kiinalaiset sotavangit ensimmäisen maailmansodan aikoihin.

Seuraamme tietä itään, harmaakivistä rakennetun rukoushuoneen ohi, alas kivivallia ”urheilukentän” yli ja saavumme hautausmaalle. Se on ympäröity jykevällä kivimuurilla. Kävelemme sisään takorautaportista ja näemme suoraan edessä muistomerkin, joka on pystytetty merellä menehtyneille. Tästä muistomerkistä tulee ehkä ensin mieleen Estonian onnettomuus. Ennen Estoniaa on kuitenkin satoja aluksia haaksirikkoutunut Utön edustalla ja tämä muistomerkki kunnioittaa kaikkia näissä turmissa menehtyneitä.

Tarkempi vilkaisu hautakiviin osoittaa että vanhin kivi on lokakuusta 1962 ja kuuluu Sven Bergmanille. Toiseksi vanhin kivi on huhtikuusta 1963 ja kuuluu Fridolf ja Anni Öhmanille. Tulemme palaamaan näihin henkilöihin vielä.

Aina vuoteen 1962 Utöläiset haudattiin Jurmossa. Kelirikko ja muut hankaluudet aiheuttivat useita kiperiä tilanteita kun arkkua piti kuljettaa, usein heikoilla jäillä, Jurmoon.

Kesällä 1962 alkoi Utön hautausmaan rakentaminen. Paikka oli Österäng. Korppoon seurakunta vastasi kustannuksista ja urakoitsijana toimi Valter Laakso Korppoosta. Kuorma-auto ja traktorikaivinkone lastattiin Galtbyn laiturilla jaalaan. Valter Laakso, Osvald, Trygve (17) ja Gottfrid (15) Österman, Ove Karlström (kuorma-auton omistaja) sekä Risto Rosberg muodostivat työporukan. Jaala oli Kemiöstä ja sen miehistö muodostui kipparista ja hänen vaimostaan (joka herätti Valter Laaksossa romanttisia tunteita). Sää oli aurinkoinen ja tyyni joten matka Utöseen meni ilman vaikeuksia. Koneet purettiin jaalasta laiturille ja työväki majoittui Anni ja Fridolf Öhmanin piharakennukseen.

Työt aloitettiin, ensimmäinen työ oli laiturin

vahvistaminen. Hautausmaan paikka mitattiin ja kulmapaalut lyötiin kiviseen maahan. Olisi ollut kova työ kaivaa haudat sellaiseen kivikkoon. Kaivinkone aloitti kamppailunsa kiviä vastaan ja vähitellen syntyi hautausmaan kokoinen kuoppa, jonka syvyys oli se klassinen 6 jalkaa. Kun kuoppa oli valmis, aloitettiin muurin rakentaminen. Kiviä kipattiin kuopan laitoja pitkin ja niistä ladottiin tukeva perusta. Kuoppa täytettiin hiekalla, jota tuotiin jaalalla Paraisilta. Jaala oli sama, jolla koneet oli kuljettu saareen. Kuorma sisälsi noin 110m³ hiekkaa. Kuorma purettiin käsin ja ajettiin kuorma-autolla hautausmaalle. Jaala saapui Utöseen kymmenen aikaan illalla ja klo 7.00 aamulla aloitettiin purkaminen. Olimme kolme poikaa ruumassa. Purkauksen ajaksi oli palkattu kolme Utöläispoikaa, joten meitä oli kaksi työporukkaa, jotka vuorottelivat ruumassa. Utöstä olivat mukana lapiomas- sa Bo Lindholm, Jonny Forsell ja Bror-Erik Sjöberg. Tehtävänäme oli täyttää 200 l tynnyri mahdollisimman nopeasti. Tynnyri vinssattiin ylös ja tyhjennettiin auton lavalle. Käytössä oli kaksi tynnyriä; kun toinen oli matkalla tyhjennykseen, täytettiin toista. Tahdin määräsi vinssi. Kolme lapiollista poikaa kohti ja tynnyri oli täynnä. Lapio oli ns. viljalapio ja noin kolme kertaa tavallista lapiota isompi. Kun auto oli lastattu ja ajoi tyhjennykseen, meille jäi 20 minuutin lepotauko. Tämä aika käytettiin uimiseen, köyttä pitkin ylös ruumasta ja suoraan mereen. Merestä tultiin samaa köyttä pitkin ja takaisin alas ”suolakaivoksiin”. Purkaustyön piristykseksi sattui silloin tällöin pieniä välikohtauksia. Utöläiset olivat nopeita kritisoimaan toisten työtä ja antoivat mielellään hyviä neuvoja. Kerran, kun luotsivanhin tuli laiturille mennäkseen suorittamaan luotsaustehtäviään hän joutui odottamaan luotsikutterin kuljettajaa. Hän käytti tilaisuutta hyväkseen ja alkoi neuvoa meitä poikia. Hän suhtautui myös skeptisesti vinssin vanhaan kuulamoottoriin ja laiturin vahvistuksetkin oli huonosti tehty. Laituri olisi kyllä entinen meidän käytön jälkeen (tosiasiassa samat vahvistukset kelpasivat vielä 15 vuotta sen jälkeen kun olimme lähteneet saaresta). Luotsivanhin ei huomannut, että hän seisoi tämän vanhan kuulamoottorin pakoputken alla. Joka kerta, kun vinssi lähti käyntiin, tipui pakoputkesta sitkeää mustaa öljyä suoraan herran valkoiselle lakille. Meillä oli naurussa pitelemistä ja herra lähti luotsaamaan mustapilkullisella lakilla. Tynnyri toisensa jälkeen vinssattiin ruumasta ja kymmenen aikaan illalla jaala oli tyhjä. Seuraava kuorma saapui kolmen päivän päästä. Näin jatkettiin kunnes kuoppa oli täynnä.

Seuraavaa hiekkakuormaa odottaessa rakensimme kivimuurin. Asiantuntijana ja määrätietoisena työnjohtajana toimi eläkkeellä oleva luotsi Fridolf Öhman. Kivet otettiin hautausmaan ympäristöstä sekä kappelin takana olevasta kivivallista. Muuriin kului aikamoinen kivimäärä. ”Raaka-ainevarasto” oli kuitenkin valtava. Ulkopuolinen ei tänään pysty erottamaan paikkoja mistä kivet on otettu. Luonnonsuojelijat olivat huolissaan siitä, että kivivalliin jäisi ikuiset arvet. Nyt, melkein 50 vuotta myöhemmin, voidaan vain todeta että luonto on luonnonsuojelijoita viisaampi.

Maanpäällinen osa muurista on rakennettu seuraavalla tavalla. Sen ulko- ja sisäpuoli ladottiin tarkasti valikoiduista kivistä ja keskelle jäävä tyhjä tila täytettiin pienemmillä kivillä ja vahvistettiin betonilla. Fridolf Öhman valitsi kivet ja näytti mihin kohtaan se kuului. Hän oli niin tarkka, että yhden kiven asetteluun meni jopa puoli tuntia ennen kuin hän oli tyytyväinen. Veljeni Gottfridin kanssa nostimme hiki otsassa näitä kiviä ja sovitettiin ne paikoilleen. Vielä tänään, kun kävelen pitkin muuria, voin osoittaa kiviä, jotka olivat erityisen hankalia. Fridolfin huolellisuus on kuitenkin osoittautunut hyväksi, muuri seisoo muuttumattomana vielä tänään ja tulee kestäämään vielä satoja vuosia.

Vapaa-aika.

Teimme pitkiä päiviä. Työn piti olla valmiina syksyllä. Toinen syy oli niukat harrastusmahdollisuudet saarella. Me nuoret saimme tietysti ystäviä saaren nuorista. Suosituin tapa viettää vapaa-aikaa oli television katselu. Saaren ainoa televisio sijaitsi luotsiaseman kellarissa. Se sai sähkönsä (tasavirta) majakkarakennuksen pohjakerroksessa olevasta generaattorista. Tämä generaattori palveli saaren koko siviiliväestöä, majakkaa ja luotsiasemaa. Puolustusvoimilla oli oma sähkölaitoksensa. Luotsiaseman kellariin kokoontui suurin osa saaren väestöstä seuraamaan senaikaisia saippuasarjoja. Ainoastaan yksi kanava oli käytettävissä, eli riitä siitä, mitä kanavaa piti katsella, ei syntynyt. Me nuoret istuimme tietysti takapenkillä saaren tyttöjen kanssa. Kun tyttöjen kikatus kasvoi liian kovaksi Sjöbergin muori karjasi etupenkiltä matalalla altolleen: ”Hiljaa siellä, metelöitte kuin turkkilaiset”.

Työn jälkeen peseydyimme Öhmanin saunassa, joka sijaitsee tien toisella puolella. Se kesä oli varsinainen sammakkokesä. Niitä oli niin paljon, että oli täysin mahdotonta ylittää tien astumatta niiden päälle. Ei niitä iltahämärässä pystytty erottamaan ja oli aika niljakasta kävellä paljain jaloin saunaan ja takaisin.

Ruokailu tapahtui puolustusvoimien ruokasalissa. Ruoka oli hyvää ja sitä oli riittävästi, niin kuin armeijassa pruukataan sanoa. Kerran ruoka jäi aika yksipuoliseksi. Nousi kova myrsky, joka kesti melkein kaksi viikkoa ja ruoka pääsi loppumaan. Ainoa, jota varastosta löytyi, oli herneitä ja näkkileipää. Myrsky oli niin kova, että aallokko rikkoi Lillharun majakan lasit 12m korkeudella merenpinnasta. Tuntui siltä kun olisi satanut, mutta sade maistui suolalle. Merivesi lensi yli koko saaren. Aamiaisen ja iltapalan valmistimme itse. Tämä oli se ajankohta jolloin lopetin maidon käytön kahvissa. Kaikki maitotuotteet piti kauppiaan tilata etukäteen Turusta. Me tietysti unohdimme tilata ja ei ollut muuta vaihtoehtoa kun olla ilman ja juoda kahvi mustana.

Hautausmaa oli melkein valmis kun palasimme kouluun ja arkielämään. Portti ja portin pylväät puuttuivat. Pylväät tilattiin kivihakkaamosta ja Korppoon kyläseppä Rafael ”Raffu” Wikström takoi portit. Kaikki oli valmista kun Porvoon piispa Karl-Erik Forsell vihki hautausmaan käyttöön syksyllä 1962.

Vanhin hauta on Sven Bergmanin. Hän lahjoitti maa-alueen hautausmaata varten. Toiseksi vanhin hauta on Fridolf Öhmanin hänen, joka rakensi muurin. Isäni, Osvald Österman, menehtyi myrskyssä Utön ulkopuolella. Häntä ei ole koskaan löydetty, joten hautausmaalla oleva muistomerkki voidaan katsoa olevan hänen hautakivensä.

